

Betanzos Radio Interxeracional: unha experiencia de inclusión socioeducativa

Ensaio dunha peza de radio teatro

INTRODUCCIÓN

Betanzos Radio foi unha actividade destinada á creación comunitaria de *podcast* que tivo lugar entre 2014 e 2017 baixo a orientación do proxecto Laboratorio de Radio e a organización do Concello de Betanzos. Se ben no seu comezo foi promovida pola concellería de Servizos Sociais como unha actividade destinada a persoas maiores no marco do avellentamento activo, no ano 2016 evolucionou cara a unha perspectiva interxeracional e como un xeito de dinamizar a lingua galega e o patrimonio cultural. Unha evolución do «xeracional» ao «inter» que nos permite mostrar de que xeito as iniciativas entre persoas de distintas idades promoven a diversidade e poden ter un maior impacto en termos de avellentamento activo.

OBXECTIVOS E METODOLOXÍA

A actividade Betanzos Radio estivo na súa primeira e segunda edición, anos 2014 e 2015, destinada ao colectivo de persoas maiores, promovida dende a concellaría de Servizos Sociais. O espazo no que se organizou a actividade, a antiga Escola de Orfas de Betanzos «actualmente destinada a espazo social onde as persoas maiores adoitan xogar ás cartas ou ler o xornal», cobrou entón unha nova

Sergio Pascual Espinilla

Universidade da Coruña
sergiopascual29@gmail.com

Lucía Abarrategui Amado

Universidade de Santiago de Compostela
lu.aba@hotmail.com

REVISTAGALEGA
DE EDUCACIÓN
PUBLICACIÓN DE NOVA ESCOLA GALEGA

ISSN: 1132-8932
Páx. 19 - 22

Realización en directo da ficción sonora

dimensión. Converteuse nun espazo para a participación comunitaria a través da creación de contidos radiofónicos. Neste punto, a súa programación supuxo unha oportunidade para a participación de persoas maiores que acudían unicamente ao devandito espazo de xeito individual ou como parte dun grupo xa creado.

No 2016, a actividade encamiñouse cara a un novo obxectivo: a dinamización da lingua galega, entendendo que o potencial da radio neste sentido xa foi recollido por distintos estudos (Quintana, 2001; Núñez; Aceituno; Lanza e Sánchez, 2022). Mantíñanse, iso si, como eixos de desenvolvemento a mellora das habilidades comunicativas e sociais e o fornecemento dun espazo de participación activa, a través do que as persoas destinatarias puidesen expresarse, xerar un discurso propio e te-

cer comunidade. Doutro lado, a actividade enfocouse dende unha perspectiva interxeracional, tendo como único requisito para participar nesta ter interese e compromiso ao longo de dúas horas á semana durante todo o curso no que se desenvolveu. Baixo esta premisa, conformouse un grupo integrado por persoas con distintas capacidades, graos de formación e idades.

Neste sentido, adaptouse o deseño da actividade á singularidade do grupo participante entendendo que «(...) a formación a través da radio permite ser individualizada e cada alumno, ouvinte, pode traballar ao seu ritmo, recollendo e asimilando aquilo que máis lle interese» (González, 2003, p. 2). A achega ao proceso produciuse dende unha perspectiva inclusiva para que todas as persoas apuntadas puidesen participar dun xeito significa-

tivo e acorde cos seus intereses e capacidades, e tanto a compoñente xeracional como o intercambio de habilidades, emocións, coñecementos e experiencias supuxese un marco de acción significativo.

DESCRIPCIÓN DA ACTIVIDADE

Deste xeito, as sesións estiveron destinadas a achegar as persoas participantes (un grupo de 15 mulleres e 5 homes, con idades comprendidas entre 40 e 92 anos) á linguaxe radiofónica a través de aspectos como a voz, a música, os efectos de son e, mesmo, o silencio e traballando distintos xéneros radiofónicos como a entrevista, a ficción sonora, o informativo ou a reportaxe. Entre os retos da actividade, sinalamos os seguintes: a meirande parte das persoas participantes non eran galegofalantes; unha persoa non sabía ler nin escribir,

outra non sabía ler; dúas participantes tiñan serias dificultades lecto-escritoras; dúas tiñan dificultades para ouvir e unha rexistraba déficit de atención. Ademais, ningunha das persoas participantes formara parte dunha actividade de radio con anterioridade e tres non participaran previamente, de xeito asiduo, nunha actividade no eido non escolar.

Non obstante, o reto converteuse no principal valor da actividade, posto que as dinámicas foron adaptándose ao grupo, dada a flexibilidade da radio en termos de recursos como a improvisación, a creación de aparellos para xerar sons, o proceso de preparación, a diversidade de xéneros e o tratamento de temas escollidos polas persoas participantes. Deste Programa Interxeracional (PI, en adiante) de radio resultaron un conxunto de *podcast* que se poden escoitar na plataforma virtual Ivoox baixo o nome de Betanzos Radio na canle de Laboratorio de Radio. As temáticas abordadas foron diversas, desde improvisacións arredor de aspectos da cultura local ata entrevistas relativas á realidade social, pasando pola creación de ficcións sonoras. Ademais, ao longo da súa realización, establecéronse sinerxías cun centro escolar, o CPI Virxe da Cela de Monfero, mediante creacións colectivas «debuxos realizados polo alumnado aos que as persoas participantes de Betanzos Radio deron vida a través de ficcións sonoras» e con outra actividade de radio realizada nun concello próximo, Coirós. Xunto ás participantes deste último Concello, os dous grupos puideron facer unha pequena xira de radioteatro amosando as súas pezas e intercambiando experiencias. Os produtos re-

Participantes de Betanzos Radio gravando unha cuña

sultantes foron mostrados á comunidade, a través de veladas de radio, na Aula de Cultura Xulio Cuns (Betanzos) e na Casa da Cultura Pintor Lloréns (Sada), fitos que estimularon ás persoas participantes.

RESULTADOS

Ao longo da actividade de radio potenciáronse os lazos grupais e aumentou a autoestima do grupo e a súa motivación. En termos de avellentamento activo, comprobouse que o salto ao enfoque interxeracional supuxo unha potenciación dos beneficios que a actividade reportaba para as persoas maiores e tamén favoreceu as persoas de menor idade. Constatouse, a través da observación, a gran evolución do grupo e, sobre todo, mediante os comentarios recollidos nas enquisas de valoración, que a actividade resultou efectiva en termos de quebra de estereotipos e autoestereotipos, adquisición de coñecementos e dinamización da lingua galega. Entre os resultados, destacamos o importante papel que xogou a actividade en termos de inclusión en dous sentidos, o que reafirmamos a través de fontes distintas. Dun lado,

dúas persoas procedentes doutro país confirmaron que esta actividade os conectou coa comunidade: «Foi unha oportunidade de integrarnos, só levamos aquí un ano e non coñeciamos a ninguén» (A1). Doutro lado, para as persoas participantes que viñan dende un centro da comarca de Atención Integral a persoas con Diversidade Funcional supuxo unha oportunidade para participar activamente dunha actividade fóra do seu contexto habitual, compartindo proxecto con persoas da vila: «Gústame participar coa xente que coñezo, pero, sobre todo, coas compañeiras que non coñecía» (A15), «Pasámolo moi ben e sempre pregunto cando nos toca vir á radio» (A13). Quereamos salientar tamén a sinerxía que se estableceu entre persoas, independentemente da súa idade, capacidade ou formación, o que propiciou un reforzo da autoestima das participantes: «N1 contaba a súa parte de memoria, N2 conseguía entrar a tempo porque N3 o avisaba e, ao mesmo tempo, N3 axudaba a N2 a ensaiar o seu. Así saímos adiante, foi moi bonito» (A4); «Paréceme moi interesante e nunca ima-

xinei que lograríamos facer o programa» (A8), «Vexo que a xente se espeliu moito e que somos xa un grupo de amigos» (A17), «Foi increíble ver como cada un de nós achegaba unha cousa (A3)».

CONCLUSIONES

A maior parte das actividades interxeracionais céntranse en reunir persoas de xeracións distantes (maiores e novas). Porén, nesta experiencia confirmamos como o traballo colaborativo entre persoas de distintas idades e xeracións intermedias pode reportar beneficios similares. A través deste PI testemuñouse como o feito de xerar un espazo compartido a través da radio suscitou un intercambio a diferentes niveis nos que a idade de cada persoa pasou a estar nun segundo plano.

Neste senso, queremos subliñar tamén, alén da idade, a xanela de oportunidades que a radio permitiu abrir respecto á participación de colectivos con diversidade funcional. Nunha mesma actividade converxeron persoas de diversas capacidades e tecéronse entre elas alianzas para acadar o obxectivo marcado. A flexibilidade da radio permitiu a configuración dun espazo horizontal, dinámico e integrador que rematou cunha experiencia transformadora. Un punto de encontro comunitario, de impacto social, cun enfoque interxeracional e cunha dimensión inclusiva que amosou as posibilidades do medio radio perante os retos e oportunidades demográficas e sociais aos que nos enfrontamos. ■

REFERENCIAS

- GONZÁLEZ, J. (2003). Ámbitos de actuación de la Radio educativa y su integración en el contexto escolar. *Red digital: Revista de Tecnologías de la Información y Comunicación Educativas*, 4.
- NÚÑEZ, V., ACEITUNO, P., LANZA, D. e SÁNCHEZ, A. (2022). La radio escolar como recurso para el desarrollo de la competencia mediática. *Estudios sobre el Mensaje Periodístico*, 28, 179-190.
- QUINTANA, R. (2001). El lenguaje de la radio y sus posibilidades educativas. *Comunicar. Revista de Comunicación y Educación*, 17, 97-101.
- Betanzos Radio. <https://radioitinerante-creativa.blogspot.com/p/radio-betanzos.html>

PUBLICIDADE

